

Proč na náboženství záleží ve střední a východní Evropě

Ni nationalinterest.org/feature/why-religion-matters-central-and-eastern-europe-206448

4. května 2023

Náboženství a souhra mezi náboženskými a národními identitami hrály a nadále hrají hlavní roli při utváření střední a východní Evropy. Dominance ateistického politického systému a ateistických režimů po téměř půl století za komunismu byla regionu kulturně cizí a role víry se od imploze Sovětského svazu znovu potvrdila. V posledních třiceti letech jsme byli svědky návratu k historické normě, která ilustruje přetrvávající sílu hluboce zakořeněných kulturních rysů, včetně a zejména náboženské identity. Jeho role ve veřejném životě a národní identitě je v některých zemích pociťována silněji než v jiných – například v Polsku má větší vliv než v České republice – ale ve většině případů

Západní pozorovatelé a tvůrci politik by udělali dobře, kdyby této realitě věnovali pozornost. Vzhledem k ústřední úloze, kterou náboženské komunity hrají při udržování politické a sociální soudržnosti, národní identity a posilování regionu nesčetnými způsoby, Spojené státy nyní více než kdy jindy potřebují přijmout náboženskou svobodu v regionu, jak to potřebují jinde.

Ústřednost náboženství v lidských záležitostech

Mnozí odpovědní za utváření zahraniční politiky ve Washingtonu a západní Evropě si přinejlepším jen omezeně uvědomují roli náboženství a náboženské svobody ve veřejném životě národů. Jak napsal Thomas Farr , pochopení katolické církve ze strany amerického ministerstva zahraničí a ocenění její role ve studené válce v Polsku bylo tak špatné, že úředníci velvyslanectví byli zaskočeni jeho přispěním k událostem, které vedly ke konci studené války a které tak silně přetvořily region po pádu Sovětského svazu. Neměli být zaskočeni – když už nic jiného, pohled na milion Poláků v roce 1979, kteří se shromáždili na mši za tehdy nového polského papeže Jana Pavla II. a skandovali tváří v tvář svým ateistickým utlačovatelům: „Chceme Bůh!“ mělo být známkou toho, že římskokatolická víra zůstala silným vlivem v každodenním životě Poláků a v jejich smyslu pro sebe jako lid.

Úloha náboženství při udržování kulturních a národních identit historicky byla a nadále je ústředním bodem lidské zkušenosti. Lidské bytosti mají přirozenou touhu vytvářet smysluplná společenství s těmi, s nimiž sdílejí nejhlubší pouta, hodnoty a cíle. Hodnoty a cíle zakořeněné v transcendentnu – to znamená nábožensky založené hodnoty a cíle – jsou nejhlubším základem pro pocit společné identity a sdíleného smyslu. V posledních letech to bylo pro mnoho politických vůdců na Západě, kteří mají tendenci být utváření agresivní formou sekularismu, hledícího křivě na náboženskou oddanost, navzdory skutečnosti, že prosperující náboženská společenství, a zejména politické strany, charakterizované silnou ochranou náboženské svobody,

Zatímco *náboženství* lze použít k podpoře autoritářských režimů, jak to dnes vidíme v Rusku a jinde po celém světě, *náboženská svoboda* podkopává autoritářské formy vlády a podporuje celou řadu dalších demokratických svobod. Náboženská svoboda, částečně proto, že si uvědomujeme, že naše konečná loajalita nespočívá s národem nebo státem, ale s vyšší realitou, slouží k podpoře jiných demokratických svobod. Jak poznamenal zesnulý sociolog Peter Berger"Náboženství

nejdůrazněji navrhuje, že existují meze legitimní moci státu." Náboženská svoboda a komunity silné víry jsou zásadní pro jakýkoli politický projekt založený na omezené vládě a silných občanských společnostech a ochraně občanských práv. A naopak, jak protože náboženská svoboda implikuje zřetelná omezení autority státu, tak protože jde o základní svobodu, která umožňuje existenci/vznik jiných svobod, autoritářské státy se ji snaží omezit.

Náboženství ve střední a východní Evropě

Konflikt na Ukrajině, zejména od počátku roku 2014, kdy Rusko anektovalo Krym a začalo vojensky působit na východní Ukrajině, zdůrazňuje nejen tento trend, ale také význam náboženství v tomto kontextu, který utváří vnímání a loajalitu aktérů na obou stranách. Zatímco Vladimir Putin je „ruský svět“ ideologie může být propagandistickým nástrojem ze strany Kremlu k ospravedlnění ruských pokusů ovládnout své sousedy, většina Rusů se nicméně shoduje na tom, že být "Rus" je velmi úzce propojen s "ruským pravoslavným." A to i přesto, že většina Rusů nechodí pravidelně na bohoslužby nebo jinak nesleduje chování, které by bylo uznáno jako pozorné. Podobně mnoho Rusů souhlasí s tím, že ruská kulturní sféra založená na společné pravoslavné víře dává Rusku „přirozené“ místo jako kulturně a geopoliticky dominantního aktéra ve svém sousedství.

Přesuneme-li se na západ, náboženství je v celém regionu střední a východní Evropy vnímáno jako důležitý prvek národní sounáležitosti bez ohledu na to, zda jsou občané nábožensky pozorní nebo ne. Je tomu tak i přesto, že míra náboženského dodržování v regionu bývá nižší než ve Spojených státech nebo v Latinské Americe. Pew studie ukázaly, že oživení občanů, kteří tvrdí, že náboženství je pro ně důležité, bylo mnohem větší v ortodoxních zemích, jako je Rusko a Ukrajina, než tomu bylo v římskokatolických zemích, jako je Maďarsko a Polsko. To pravděpodobně vypovídá méně o skutečné vitalitě víry v místech, jako je Maďarsko a Polsko, než o tvrdohlavosti, s níž byla víra nadále důležitou součástí života lidí v

těchto zemích i během komunistické éry a také při utváření jejich smyslu. národní identity, navzdory překryvu kulturně cizí ideologie sovětského komunismu.

Pokud jde o Polsko, Josif Stalin slavně nazval Poláky „ředkvičkami“ – zvenčí červenými a uvnitř bílými, což ukazuje, že je přesvědčen, že pravá víra v marxismus ve skutečnosti nepronikla do polského národního vědomí nebo psychiky. To může být způsobeno ústředním postavením katolicismu při utváření tohoto národního vědomí, stejně jako dědictvím náboženské svobody, které po staletí způsobilo, že Polsko se obecně vyznačovalo vzkvétajícími náboženskými komunitami, což ve skutečnosti také velmi pozitivně formovalo smysl Polska. sebe sama.

Případ pro podporu náboženské svobody

Podstatnost náboženství nejen pro lidské záležitosti, ale také pro liberální demokracii, je důvodem, proč Spojené státy musí podporovat náboženskou svobodu globálně. Pěstování takových práv po celém světě pomáhá zajistit ochranu dalších základních lidských práv, která, jak ukazují studie, společně vedou k větší politické stabilitě, větší ekonomické vitalitě, vyšší úrovni sociální důvěry a soudržnosti a méně agresivnímu mezinárodnímu chování. Úroveň ochrany náboženské svobody na celém světě je tak úzce svázána nejen s demokratickými svobodami jako celkem, ale také se stabilitou mezinárodního systému.

Důležitost Evropy a také větší euroasijské pevniny pro americké strategické zájmy diktuje Washingtonu, aby náboženskou svobodu jak v Evropě, tak v Eurasii jako celku učinil klíčovým politickým cílem. Této otázce v Eurasii musíme věnovat zvláštní pozornost v tomto konkrétním historickém bodě, kdy se Rusko a Čína snaží posílit svůj vliv v Eurasii na americké náklady. Oba berou vážně britského geopolitického teoretika z počátku dvacátého století Halforda Mackera, který tvrdil, že jakákoli moc nebo aliance mocností, které ovládají Eurasian Heartland, mají potenciál pro

světovou nadvládu. Přesně o to se Rusko a Čína a jejich spojenci snaží. Na počátku dvacátého prvního století prochází Eurasie historickou reintegrací – hospodářsky, politicky, a strategicky – v době, kdy relativní americká moc i americké odhodlání vést je otevřenou otázkou. Tato dynamika zdůrazňuje význam spojenců, jako jsou ti ve střední a východní Evropě, jejichž silné tradice víry a oddanost náboženské svobodě z nich činí důležité partnery v době, kdy Amerika potřebuje všechny partnery, které může získat.

I když je to pro ty ve Washingtonu nepohodlné, aby si to uvědomili, mezinárodní řád pod vedením Američanů se rychle stává minulostí a budoucnost vypadá čím dál temněji a temněji. Jedním z nejdůležitějších způsobů, jak v tomto období prosazovat americké zájmy, je posilování těch aliancí, které se vyznačují důležitými sdílenými hodnotami, jako jsou ty, které kulturně a politicky sdílíme s většinou střední a východní Evropy. Vidět, jak se Eurasie dostává pod totální vládu aliance autoritářských, protiamerických a antidemokratických mocností, by znamenalo úbytek lidských práv a všeobecné zatemnění celého globálního systému.

Je proto životně důležité, aby Spojené státy posílily svůj vztah s Evropou a postavily se proti růstu autoritářských mocností, které nenávidí náboženskou svobodu. Uznání hodnoty prosperujících náboženských komunit pro vitalitu našich střeoevropských a výchoevropských spojenců bude muset být klíčovou součástí americké strategie, máme-li uvést věci na pravou míru a vidět obnovu globálního řádu, ve kterém jsou historické americké hodnoty, které jakmile oživilo naše mezinárodní chování, udělejte to znovu.